

ŞEHİR SOHBETLERİ -sekiz-

ŞEHİRDE ULAŞIM

Ve gün geliyor/geldi. Araç hayatı da şehri de kitledi. İnsanları araç yönetiyor. Şehri araç kuşattı. Yani araç şehirleri kurduk. İnsan şehirleri kuramadık. Şehirde araçları yaşatacak sistemler kurduk.

Ahmet NARİNOĞLU

Kaza haberlerini hep şöyle duyuyoruz. İki araç çarpıştı, şu kadar yaralı var. Şöyle hasar meydana geldi. Çatı bu. Hiç değişmez. Şunu kendimize sorar mıyız? Aracın haberi mi yoksa insanın mı haberi veriliyor? Maalesef araç haberleri duyarız. Şehir içinde trafiğe baksak da aynı. Araçlar tıkanı, trafik durdu, park yeri kalmadı. Benzeri haberler. Dahası var insanlar bir araya geldiklerinde araç muhabbetleri. Hayali veya yaşama davası (hayat gayesi) sadece arabaya sahip olmak isteyen nice insanlar var. Mal canın yongası atasözü şimdi araçlar için söyleniyor. Bir araç kazası hayatı altüst ediyor. Hayata geriye baktığımızda aracın hayat hikâyesi çıkıyor. O zaman şu tespitleri yapalım.

Araç toplumda sosyal statümüzü yerimizi tayin ediyor. Gelişmek sahip olunan araçla ölçülüyor. Araç hayatın ta ortasında yer alıyor. Aracı korumak kollamak dert haline geliyor. Araca yer(park) açmak/yapmak için yeşil alanlar heba ediliyor. Mesela İstanbul Ataköy Semtinde ilk yıllarda yeşilliklerin arasında apartmanı bulmak uğraşınırdı. Araçlar çoğaldıkça yeşil doku tamamen kalktı. Araç yığınları arasında binalar ortaya çıktı.

Sosyal hayatta insanlar Muhandede muhtaç olmayayım diye araç alıyorlar. Hane başı kadar, hatta daha fazla araç oluyor. Bütçeden yüklü pay alıyor. Araç dünyası, araç ekonomisi, araç kültürü oluşuyor.

Ve gün geliyor/geldi. Araç hayatı da şehri de kitledi. İnsanları araç yönetiyor. Şehri araç kuşattı. Yani araç şehirleri kurduk. İnsan şehirleri kuramadık. Şehirde araçları yaşatacak sistemler kurduk. Artık tercih yapmalıyız. İnsan mı? Araç mı? Sistemleri de bu tercih (strateji) üzerine yeniden kurmalıyız.

İtirazlar, tepkiler peş peşe geliyor. Farkındayım. Araçsız olur mu? Araçsız bir hayat düşünülebilir mi? Mevcut araçları ne yapacağız? Araca göre kurduğumuz şehirler ne olacak? Araçsız nasıl ulaşım olacak?

Eminim sizin de peş peşe itirazlarınız ve sorularınız var. Burada araç olmanın gibi hayali (hayalvari) düşünmek mümkün değil. Araçlar var ve hayatımızda olacak. Bizim itirazımız kurulan sisteme. İnsanı değil aracı merkeze alan sisteme. Ulaşım, iletişime, alt yapıya,

üst yapıya, trafik düzenine/sistemine, ulaşım sistemine. Kestirmeden soralım. Peki, nasıl olacak?

Eğer araçları taşırsak olacağı bu. Aracın bir şehirde girmediği yer var mı? Öncelik araca ait değil mi? Araç yüzünden şehir karasının önemli oranı yollara gitmedi mi? Araç yüzünden yeşil alanlar daralmıyor mu? Ormanlar, doğal alanlar azalmıyor mu? Araç çoğaldıkça ihtiyaç/yol, alt-üst yapı vb. artıyor. İhtiyaçları çözdükçe araç artıyor. Bu kısır döngü yumağa dönüşüyor. Evvela aracı merkeze alan (araca dayalı) sistemin bizim getirdiği duruma bakalım

- Araca o kadar değer veriyoruz ki nerdeyse evin içine alacağız
- Araca verdiğimiz değer, saygı-sevgi, ayırdığımız zaman önce kendimize, sonra çevremize vermiyoruz
- Mevzuatta olmasına rağmen ev/apartman/ binaların altına otopark yapmadık. Varsa bahçelere yaptık. Yeşil alan koymadık. Olanları da yok ettik
- Şehir içi açık, otopark alanları açmadık. Varsa da yetersiz kaldı
- Kapalı otoparklar yapmadık
- Kaldırımları, sokakları, caddeleri otopark olarak kullanıyoruz. Hareket eden trafik ciddi aksiyor
- Otoparklıma yönetimi kuramadık/ kuramıyoruz. Buraları kanun dışılığa terk ediyoruz

• Trafik akışı planlayamadık. İş okuruna/ akışına bırakıyoruz

• Kurallar yerine inisiyatife sarılıyoruz. Hani derler ya “İstanbul da trafik kuralları yok. Trafiğin kuralları var”

• Kısmi çözüm arayışları çare olamıyor. Her çare biraz daha çaresizlik getiriyor

• Araç binme/sürme alışkanlığımız/ sıklığımız tiryakiliğe dönüşüyor. Araçsız yol yürümüyoruz. Batıllara göre daha çok/özel araç kullanıyoruz

• Aracı mülk görüyoruz, vasıta görmüyoruz. Bu yüzden gözümüz önünden ayırmıyoruz. Evimizin iş yerimizin önünde olsun istiyoruz. Trafik, park meselesi kendiliğinden oluşuyor Bu tespitleri az bulanlar da var. Abartılı bulanlar da. Olsun. Ama bir gerçek/hakikat var. Araç meselesi daha da büyüyerek çözümsüzlüğe/ çıkmaz gidiyor.

Şehir ulaşımında iki trafik karşımıza çıkar. Duran trafik ve hareket eden trafik. İkisine de biraz göz atalım.

Duran trafik’e parklanma, otopark diyorlar. Şehirlerde de maalesef duran trafik (araçta diyebiliriz) meselesi var. Şehirler adeta araçları nereye koyacağını şaşırıyorlar. Karşmıyorlar. Karşmayınca böyle oluyor. Duran trafik için sistem kurmak şart. Her şehir kendi çözümünü bulmaya çalışsa da evrensel çarelerden yararlanmalı.

Hareket eden trafik şehirlerde günbegün içinden çıkılmayan meselemiz. Bu şuna

benziyor. Habire şişmanlıyoruz. Elbiselerimiz hala eski beden. Bir yerden patlamaz mı? Patlar elbet. Hatta yeryüzünde yüzde yüz çare bulan çıkmamış. Çare her kente özgü plan yapmada.

İnsanı eksene/merkeze alan ulaşım/trafik düzeni veya sistemi kurmalıyız. Çok kolay. İnsanlık şehirlerde insanı yaşatan hangi sistemleri kurmuşsa/kuruyorsa ondan yararlanmalıyız. Zira şehirlerde ulaşım insanlığın ortak meselesidir. Dünyadan dersler almalıyız. Sonra ikinci adım gelir. İnsanı öncelikli yönetmek. Yeni insanı tanımak. İnsanı öncelikli tanıdığımızda önümüze ulaşım alternatifleri çıkar. Şimdi ayaklarımızı yere basalım. Şehir içinde ulaşımın tek ve birinci adımı yaya ulaşımıdır. Şehirde yaya yürüme sistemi/düzeni kurulmalıdır. Yayayı yürümeye teşvik etmeliyiz. Dünyada bunun misalleri var. İstanbul da uluslararası trafik konferansında Asya (muhtemelen Pakistan) büyük şehirlerinde beş kilometrelik bir mesafede yaya yürüme sistemi kurulduğu bildirilmişti. Bizim şehirlerimizde “kent sözleşmesi” yaparak beş kilometrelik mesafeyi yaya yürümeyi sağlamalıyız. Düşünün beş (değil iki-üç) kilometre yaya gidilse trafik ne kadar rahatlar. Şehirlerde elbette yaya yolların, alt/üst yapılar yapılmalıdır.

Şehir ulaşımının ikinci adımı bisiklet ulaşımıdır. Bisiklet ulaşımı her şehirde olabilir. Bisiklet yolları, parkları yapıldığında araç trafiğini ciddi boyutta azaltır. Hava kirliliğini önler. Araçlar gibi geniş alanlı, maliyetli park yeri istemez. Her yere konulabilir. Zaman yönünden de en seri ulaşım vasıtasıdır. Her yere ulaşır, her yere girer-çıkır. Dar alanda konuşlanır. Üstelik

sağlıklı yaşam için bulunmaz bir nimettir. Şehir ulaşımının üçüncü adımı (varsa) deniz veya su ulaşımıdır. Hele denizi/sahili olan şehirlerde öncelik verilmelidir. Maalesef ülkemizde en başta İstanbul da şehir içi ulaşımında deniz kullanılmıyor. İstanbul da deniz niçin beni kullanmıyorsunuz diye küs gibi.

Deniz bulunmaz nimet. Fazla maliyet istemez. Kitleyi bir yerden bir yere taşır. Ucuz ve hızlı ulaşım yoludur. Şehir ulaşımının dördüncü adımı hafif raylı, yerüstü, elektrikli demiryolu ulaşımıdır. Öyle köprü, kavşak, yer altı-yerüstü geçit yapmaya gerek yok. Geniş yolların ortaları yapılır ve tıkr tıkr çalışır. Maliyeti düşük, hızlı, çok yolcu taşır. Düz olan şehirlerin en ideal ulaşım sistemidir. Atalarımız İstanbul da o şartlarda raylı sistemler yaptığı halde geliştirmek şurada dursun gerilettik. Gelişmiş ülkelerin bütün şehirlerinde ana ulaşım sistemi iken biz neden geri kaldık/kalıyoruz izah edilemiyor. Hava kirliliğine, onca alt-üst karayolu yapısına alternatif raylı sistemi şehirlerimizde kurulmalı acilen, ihmal edilmeden.

Bazı şehirlerimizde hafif raylı sistem yerine tekerlekli sistem ulaşımı kuruyorlar. Karayolu ortasında tahsisli yol ayırarak çalışan bu sistem başta ferahlık, kolaylık ve rahatlık sağlasa da bir süre sonra tıkanıyor. Yani geçici çözüm olmaktan öteye geçemiyor. Bu yollara hafif raylı sistemler kurmalıyız. Demiryolu deyip geçmeyelim. Şehir içi kadar ondan da elzem şehirlerarası hızlı tren eksikimiz var. Bize karayollarını dayatanlar hızlı trenle kalkındılar/geliştiler. Necip Fazılın Sultan Abdülhamid'e atfen söylediği söz gibi. Kurtuluşumuz batılıların

bize ne önerirlerse tersini yapmaktan geçer. Bir cumhuriyetin başında uyanmışız, birde yeni uyanıyoruz demiryolu mevzunda. Bunu Ankara'ya hızlı trenle giderken anladım. Karayolunun bu millete yüklediği vebali kim nasıl kaldıracak.

Şehir ulaşımının beşinci ayağı metrodur. Batı ülkelerinin 1920 yıllarda başladığı göz önüne alırsak ne kadar geride olduğumuzu anlarız. İnsan aklı şehir ulaşımını şehrin altında (yerin altında) çözmüş. Yeditepeli şehir metroyu adeta davet ediyor. Ama iyi bir planla. Yüz belki de iki yüz yıllık bir planla. Bunu yapacak ve başaracak aklımız var. O zaman haydi diyelim.

İsterseniz toparlayalım. Şehir içi ulaşımın çözümünü adım adım olmalı. Önce zihniyetimizi değiştirmeliyiz. İşte atılacak adımlar.

1. İnsanı merkeze almak
2. İnsana öncelik tanımak
3. İnsanı taşıyan taşıma düzeni kurmak
4. İnsanı taşıyan taşıma sistemi alternatifleri geliştirmek
5. Şehre özgü ulaşım sistemi/düzeni kurmak
6. Ulaşım sistemini stratejik yönetmek

Peki, ne yapmalıyız sorusuna cevap bulmak için somut çareleri sıralayalım. Çare tükenmez kabilinden.

- Her şehirde ulaşım master planı hazırlamak
- Her şehirde ulaşım master planı ekseninde imar planı/düzenlemesi yapmak
- Master planı şemsiyesi altında trafik ulaşım ve

yönetim planı hazırlamak

- Duran trafiğe yer/mekân planlamak
- Caddeler, sokaklarda park planı ve yönetimi planların ışığında hazırlamak
- Şehrin bütününe kapsayan tedbirleri sakinlerle paylaşmak, birlikte uygulamak
- Ulaşım ve trafikte yönetim sistemine geçmek sadece devletin, belediyenin değil hepimizin meselesi. Bu gözle yönetmek
- Şehirdeki araçlara park vergisi getirmek
- Araç taşıt vergisini çok kilometre yapandan çok, az kilometre yapandan az alan sistem kurmak. Araç/özel araçları az hareket ettirmek
- Araçlardan konutlardaki çöp vergisi gibi çevre kirliliği vergisi almak
- Şehirdeki toplu taşıma sistemini otobüs şeklinde teke indirmek. Diğer tekerlekli ulaşım araçlarını kaldırmak. Tek elden, tek sistemle, yerel yönetimce yönetmek
- Sanı taksi sistemini teke indirmek. Tel elden duraklar üzerinden yürütmek

Bu ve benzeri tedbirlerin gayesi özel araçları az kullanarak toplu taşımacılığı teşvik etmek olmalı. Şehrin her noktasına toplu taşıma araçları ulaşmalı. Sosyal devlet ilkesine göre maliyetine çalıştırılmalı. Mutlaka ama mutlaka ulaşım, trafik planlarına uygun tek elden, tek sistemle yönetmeliyiz.

Ne yapıp edip arayıp bulup planlayıp uygulayıp ulaşım/trafik meselesini çözmeliyiz. Bu kadar.